

Sygn. I C 248/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 września 2016 r.

Sąd Okręgowy w Słupsku I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Janusz Blicharski
Protokolant:	sekr. sądowy Karina Hofman

po rozpoznaniu w dniu 28 września 2016 r. w Słupsku

na rozprawie

sprawy z powództwa **S. P.**

przeciwko **E. O.**

o rozwiązanie umowy o dożywocie ewentualnie o stwierdzenie nieważności umowy o dożywocie

1. oddała powództwo o rozwiązanie umowy o dożywocie
2. oddała powództwo o stwierdzenie nieważności umowy o dożywocie
3. nie obciąża powódki kosztami procesu
4. przyznaje ze środków Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Słupsku na rzecz Kancelarii (...) w S. kwotę 3600 zł powiększoną o należny podatek VAT w wysokości 23 % tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu.

Sygn. akt I C 248/16

UZASADNIENIE

Powódka S. P. wniosła o rozwiązanie umowy o dożywocie zawartej pomiędzy nią a pozwaną E. O. 13 stycznia 2011 r.

W uzasadnieniu pozwu podała, że po podpisaniu umowy pozwana nie wywiązywała się z przyjętych na siebie obowiązków, nie interesowała się losem powódki, nie udzielała żadnej pomocy czym zmusiła powódkę do korzystania z posiłków w Dziennym Domu Pomocy Społecznej. Pozwana nie płaciła również czynszu za mieszkanie.

Pozwana E. O. wniosła o oddalenie powództwa podnosząc, że powódka przenosząc własność mieszkania na jej rzecz w zamian za dożywocie miała świadomość, iż pozwana nie będzie osobiście wykonywała obowiązków wynikających z umowy a będzie to czynić za pośrednictwem swojej matki Z. K., będącej siostrzenicą powódki. Powódka przez kilka lat akceptowała taką właśnie formę realizacji umowy ze stycznia 2011 r. Według pozwanej powództwo winno być też oddalone ze względu na jego niezgodność ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa oraz zasadami współżycia społecznego.

W toku postępowania / w trakcie ostatniej rozprawy/ powódka zgłosiła roszczenie ewentualne o stwierdzenie nieważności umowy o dożywocie z powodu jej pozorności.

Pozwana także domagała się oddalenie roszczenia o stwierdzenie nieważności umowy o dożywocie.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwana E. O. jest córką siostrzenicy powódki Z. K.. Relacje powódki z Z. K. układały się bardzo dobrze. W kwietniu 2006 r. powódka sporządziła notarialny testament w którym do całego spadku powołała właśnie Z. K. i wydziedziczyła przysposobioną córkę A. K..

W dniu 28 października 2009 r. powódka udzieliła Z. K. pełnomocnictwa do dokonania pochówku oraz załatwienia wszelkich formalności związanych z pochówkiem S. P..

Wreszcie 6 września 2011 r. powódka w (...)Banku wydała dyspozycję na wypadek śmierci w której w 100 % środki zgromadzone na koncie przeznaczyła dla Z. K..

Dowód: kopia wypisu testamentu, pełnomocnictwo i dyspozycja k. 132 akt sprawy

Także stosunki powódki z pozwaną były bardzo dobre. W czasie studiów w B. oraz później gdy pozwana zamieszkała i podjęła pracę w G. odwiedzała ona powódkę przy okazji wizyty w S., a w roku 2009 uratowała powódce życie gdyż jako lekarz udzieliła jej fachowej i niezbędnej pomocy ratującej życie.

Dowód: zeznania pozwanej i Z. K. k. 144 i 138-139 oraz powódki k. 146 akt sprawy

W roku 2005 Z. K. przekazała powódce pieniądze na wykupienie na własność mieszkania powódki.

- okoliczność bezsporna oraz zeznania św. J. W. k. 138

W dniu 13 stycznia 2011 r. przed notariuszem M. M. (1) w S. powódka zawarła z pozwaną O. umowę o dożywocie z mocy której przeniosła na rzecz pozwanej własność mieszkania przy ulicy (...) w S. o powierzchni 35,40 m kw, zaś pozwana zobowiązała się w zamian zapewnić S. P. dożywotnie utrzymanie zgodnie z treścią art. 908 paragraf 1 k.c.

W § 3 umowy strony zastrzegły, że z dniem zawarcia umowy na nabywcę wszelkie korzyści i ciężary związane z nabytym prawem.

- **Dowód:** wypis aktu notarialnego z 13 stycznia 2011 r. rep A (...)notariusza M. M. (1) k.11 – 12 akt sprawy.

Niezależnie od treści umowy obie strony zgodnie akceptowały dotychczasowe zasady pomocy na rzecz (...) przez Z. K., która nadal odwiedzała ciotkę, pomagała jej w zakupach, sprzątała mieszkanie, chodziła do lekarzy, zawoziła w razie potrzeby do szpitala.

- **Dowód:** zeznania Z. K., św. H. S. /k.135/ oraz pozwanej k. 145 i nast.;

W dokumentach Wspólnoty Mieszkaniowej odnotowano zmianę właściciela mieszkania, natomiast dostawcy innych mediów tj. prądu, gazu i telewizji kablowej nadal wystawiali faktury na S. P.. Wszystkie należności z powyższego tytułu nadal uiszczała powódka, jednak powstała istotna zaległość w płatnościach.

- **Dowód:** dowody wpłat k. 28 – 55 akt sprawy.

Pozwana wręczała matce niewielkie kwoty/ po 100-200 zł/ by ta przekazała powódce na koszty związane z eksploatacją mieszkania. Czyniła to nieregularnie.

- **Dowód:** zeznania pozwanej k.146.

Relacje powódki z Z. K. uległy znacznemu pogorszeniu w roku 2015. W czerwcu 2015 r. powódka pokłóciła się z Z. K., gdy ta odmówiła umycia okien , twierdząc że jest to zbyteczne a okna są czyste.

- **Dowód:** zeznania świadka K. oraz św. K. M. k.136 akt sprawy

Jednocześnie od roku 2015 nastąpiło zbliżenie relacji powódki z wnukiem D. S./synem przysposobionej przez powódkę A. S./ . D. S. zamieszkał z powódką w grudniu 2015 r.

- **Dowód:** zeznania stron, Z. K. oraz D. S. k. 137 akt sprawy

Powódka pomaga dorosłemu wnukowi dając mu oprócz możliwości zamieszkania także pieniądze na drobne wydatki oraz odzież.

- **Dowód:** zeznania powódki oraz św. S. k.137

Od 1 lutego 2010 r. powódka jest podopieczną dziennego domu opieki (...)w S.. Za niewielką odpłatnością korzysta tam z obiadów i przebywa we wszystkie dni robocze od ok. 10.00 do ok. 14.00.

Po pogorszeniu relacji z Z. K. w weekendy obiady przynosi powódce świadek K. M., zaś inne posiłki mimo 94 lat powódka przygotowuje sobie samodzielnie z produktów kupionych przez wnuka lub świadka M..

- **Dowód:** zeznania powódki, świadka M. M. (3) k. 137 v – 138, świadka E. K. k. 136 v- 137 i świadka M. k. 138 akt sprawy..

Sąd zważył co następuje:

Roszczenie o rozwiązanie umowy o dożywocie powódka oparła o przepis art. 913 § 2 k.c., zaś roszczenie ewentualne o stwierdzenie nieważności umowy o dożywocie o przepis art. 83 k.c.

W ocenie Sądu żadne z roszczeń na uwzględnienie nie zasługuje.

Jak stwierdził Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 19 marca 2015 r. w sprawie (...)LEX nr (...), celem umowy o dożywocie jest zapewnienie zbywcy albo osoby mu bliskiej – w zamian za przeniesienie własności nieruchomości – dożywnego utrzymania. Oznacza to, że podstawową funkcją umowy dożywocia jest funkcja alimentacyjna.

Roszczenia o jakich mowa w art. 913 § 1 i 2 k.c., są roszczeniami wzajemnie się wykluczającymi, a wybór między nimi należy do strony powodowej, która musi stanowczo zdecydować, czy zamierza nadal pozostawać w stosunku dożywocia dążąc jedynie do zmiany formy zaspokojenia swoich uprawnień, czy też chce rozwiązać umowę o dożywocie, co jest znacznie trudniejsze do przeprowadzenia. Nigdy natomiast Sąd nie może decydować „z urzędu” czy zamienić umowę o dożywocie w rentę czy też ją rozwiązać.

Z treści art. 913 § 1 k.c. wynika, że w razie niewłaściwego lub niezgodnego z umową wykonywania zawartej umowy podstawowym uprawnieniem stron umowy dożywocia jest możliwość żądania zmiany świadczeń na dożywną rentę. Przesłanką wystąpienia z takim żądaniem jest wytworzenie się między dożywnikiem a zobowiązanym takich stosunków, że nie można wymagać od stron , żeby nadal pozostawały w bezpośredniej ze sobą styczności, przy czym nie mają istotnego znaczenia przyczyny wytworzenia się złych stosunków między stronami, a tylko samo rzeczywiste ich powstanie.

Dalej idący pod względem rygoru art. 913 § 2 k.c. akcentuje **wyjatkowość** relacji pomiędzy stronami umowy .

Cechą wspólną wszystkich zaszłości , jakie kwalifikują wypadek z art. 913 § 2 k.c. jako „ wyjątkowy”, **jest krzywdzenie dożywnika, agresja i zła wola po stronie jego kontrahenta, a nie samo negatywne nastawienie dożywnika do kontrahenta.**

Samo uznanie, że stan stosunków między stronami umowy dożywocia jest taki, iż nie można wymagać od nich, żeby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności, nie stanowi wystarczającej przesłanki rozwiązania umowy z uwagi na wyjątkowy charakter tej instytucji/ vide: wyrok są w K. z 4 marca 2015 r. LEX nr(...) oraz wyrok są w W. z 25 lutego 2015 r. LEX (...). Może być natomiast podstawą żądania z art. 913 § 1 k.c.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy należy kategorięcznie stwierdzić, że **nie mamy do czynienia z sytuacją wyjątkową** uzasadniającą rozwiązanie umowy z 13 stycznia 2011 r.

Powódka podpisując umowę z 13 stycznia 2011 r. w pełni - mimo zapisów umowy - akceptowała sytuację dotychczasową, a więc to, że to nie pozwana osobiście ale jej matka Z. K. świadczyć będzie powódce pomoc. Stosunki pomiędzy powódką a jej siostrzenicą Z. K. oraz pozwaną były bardzo dobre i mimo, że pozwana mieszkała poza S. /najpierw w czasie studiów w B. a następnie w T./ to właśnie ona a nie inny członek rodziny lub nawet osoba obca otrzymała na własność mieszkanie powódki.

Jeszcze przed zawarciem umowy o dożywocie powódka w roku 2006 sporządziła testament w którym jedyną spadkobierczynią uczyniła Z. K. przy wydziedziczeniu przysposobionej córki A. S. która jest matką mieszkającego obecnie u powódki D. S..

Następnie w październiku 2009 r. powódka udzieliła Z. K. pełnomocnictwa do dokonania pochówku oraz załatwienia wszelkich formalności związanych z pochówkiem w zakładzie (...) - i co zdaniem Sądu najważniejsze, **9 miesięcy po zawarciu umowy o dożywocie powódka wydała dyspozycję na wypadek śmierci w której wszystkie środki na koncie bankowym przekazała w razie śmierci na rzecz siostrzenicy Z. K..**

Zachowania powyższe zdaniem Sądu dowodzą, że nieprawdziwe są twierdzenia S. P., iż zawarcie umowy z 13 stycznia 2011 r. było ukartowane przez pozwaną i jej matkę a powódka nie była świadoma znaczenia powyższej czynności prawnej. Gdyby w istocie stosunki powódki z pozwaną i jej matką były tak złe jak twierdzi S. P., to nie czekałaby ona z wniesieniem pozwu do Sądu aż ponad pięć lat. Nie jest też prawdziwe twierdzenie powódki, iż z powodu braku opieki ze strony pozwanej i jej matki zmuszona była korzystać z obiadów w dziennym domu opieki w S.. Jak bowiem zeznała kierownika tego domu powódka z tej formy pomocy dla osób starszych i samotnych korzystała już od 1 lutego 2010 r. a więc blisko rok przed zawarciem umowy o dożywocie.

Przekonujące są twierdzenia pozwanej i jej matki, że wyłączną przyczyną zmiany nastawienia powódki do nich było odnowienie bliższych relacji z wnukiem D. S. i zamieszkanie D. S. u powódki. Powódka nie kryła w trakcie przesłuchania na rozprawie w dniu 28 września 2016 r. bardzo bliskich i ciepłych relacji z wnukiem oraz utrzymywania wnuka zanim otrzymał pracę w centrum handlowym.

Niewątpliwie nie mamy do czynienia w sprawie z typowym przypadkiem umowy o dożywocie w wyniku której dożywotnik przekazuje własność mieszkania na kontrahenta a tenże zapewnia w zamian dożywotnikowi dożywotnie utrzymanie zgodnie z treścią art. 908 § 1 k.c. /co zaznaczono w § 2 umowy z 13 stycznia 2016 r./ Jednak to, że strony umowy w sposób odmienny od jej zapisów ukształtowały wzajemne relacje, włącznie z tym, że zamiast pozwanej w jej imieniu działała i zajmowała się powódką jej matka, nie powodują, iż umowę należało traktować jako pozorną a przez to nieważną. Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z 4 listopada 2015 r. w sprawie(...) wyraził zdecydowany pogląd, że „kształtowanie w sposób odmienny od pierwotnie umówionego wzajemnych obowiązków stron umowy o dożywocie nie narusza treści art. 908 k.c.” Pogląd wyrażony w powyższym wyroku sąd orzekający w niniejszej sprawie w całości podziela, a dodatkowo należy wyrazić pogląd, że odmienność powyższa nie daje podstawy do przyjęcia, że czynność prawna z 13 stycznia 2011 r. była czynnością pozorną.

Jak zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z 25 lutego 1998 r. (...), nieważność czynności prawnej z powodu pozorności oświadczenia woli może być stwierdzona tylko wówczas, gdy brak zamiaru wywołania skutków prawnych został przejawiony wobec drugiej strony otwarcie, tak że miała ona pełną świadomość co do pozorności złożonego wobec niej oświadczenia woli i co do rzeczywistej woli kontrahenta i w pełni się z tym zgadzała”

Zgodną wolą stron umowy z 13 stycznia 2011 r. było z jednej strony przekazanie własności mieszkania powódki na rzecz pozwanej a z drugiej zapewnienie powódce świadczeń przewidzianych art. 908 k.c. Powstałe w toku realizacji umowy i to dopiero po kilku latach nieporozumienia co do sposobu realizacji obowiązków przez pozwaną w żadnym wypadku nie dowodzą pozorności czynności z 13 stycznia 2011 r., a co za tym idzie nie mogą być podstawą stwierdzenia nieważności umowy o dożywocie.

Sąd w zachowaniach pozwanej ani też jej matki nie dopatrył żadnych **negatywnych zachowań** które można by ocenić jako **wyjątkowe** i stanowiące podstawę rozwiązania umowy o dożywocie. O ile strony nie mogły dojść do porozumienia co do sposobu dalszej realizacji umowy w pierwszej kolejności należało rozważyć możliwości przewidziane w art. 913 § 1 k.c. czyli zmianę świadczeń na dożywotnią rentę. Sąd nie mógł jednak uczynić z urzędu bez inicjatywy stron w tym zakresie.

Reasumując z braku podstaw rozwiązania umowy wymienionych w art. 913 § 2 k.c. i braku pozorności umowy z 13 stycznia 2016 r. obydwie roszczenia S. P. należało oddalić.

Z uwagi na trudną sytuację materialną powódki / niskie świadczenie ZUS oraz długi w banku/ Sąd w trybie art. 102 k.p.c. nie obciążył jej kosztami postępowania mimo przegrania procesu.

O wynagrodzeniu ustanowionego z urzędu pełnomocnika powódki orzeczono na podstawie § 6 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu /Dz. U. z 2015 r. poz. 617/

Na oryginale właściwy podpis.